

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

RUDOLF STEİNER'İN DUYUÜSTÜ GÖZLEM ÖNERMESİNİN EZOTERİZM KAVRAMIYLA OLAN İLİŞKİSİ*

RUDOLF STEİNER'S SLEEVE OBSERVATION RECOMMENDATION RELATIONSHIP WITH THE CONCEPT OF ESOTERICISM

Okan BOYDAŞ**
Merve DUYDU***

Öz

Gelişmiş ülkelerde bilimsel açıdan inceleme konusu haline gelmiş Ezoterizm kavramının hem köken, hem de kaynaklık ettiği diğer bilim dalları ile olan ilişkisini incelemek önemlidir. Bu bağlamda hazırlanan makalenin temel amacı Ezoterizm kavramının kökeni hakkındaki düşüncelerden biri olabilecek Rudolf Steiner'in duyuüstü gözlem olarak tanımladığı önermesine ezoterizm eksenini içerisinde değerlendirmektir. Bu bağlamda çalışma içerisinde ezoterizm kavramının kökenine kısaca değinilip özellikle araştırmanın temel konusu olan duyuüstü gözlem önermesinin yedi örgenine yer verilmiştir.

Araştırmada ilgili tez, makale, yayın ve kitaplar gibi ana kaynaklarla çalışmanın alt yapısı oluşturulmuştur. Araştırmanın kavramsal çerçevesi betimsel araçlardan tarama yoluyla yapılandırılmıştır. Bu doğrultuda Steiner'in önermesini destekler nitelikte olan Antonie Faivre ve Refik Algan'ın konu hakkındaki görüşleri de çalışmaya dahil edilerek farklı bakış açılarından konunun desenini çeşitlendirilmesi sağlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı Ezoterizm ve Duyuüstü Gözlem kavramlarının arasındaki bağlantının birbiri ile olan ilişkisi üzerinde farkındalık yaratıp, ezoterizm kavramının kökenine farklı bir açıdan yaklaşmaktır.

Anahtar Kelimeler: Rudolf Steiner, Ezoterizm, Duyuüstü Gözlem.

Abstract

It is important to examine the origins of the concept of esoterism, which has become the subject of scientific study in developed countries, and its relationship with other branches of science. The main purpose of the article prepared in this context is to refer to the proposition of Rudolf Steiner, which may be one of the thoughts about the origin of the concept of esoterism, which he defines as suprasensory observation within the axis of esoterism. In this context, the origin of the concept of esoterism is briefly mentioned in the study, and especially the seven articles of the super-sensory observation proposition, which is the main subject of the research, are included.

In the research, the infrastructure of the study was established with the main sources such as thesis, article, publication and books. The conceptual framework of the research is structured through scanning from descriptive tools. In this direction, the views of Antonie Faivre and Refik Algan, who support Steiner's proposition, were also included in the study, and the pattern of the subject was diversified from different perspectives.

* Bu çalışma Okan BOYDAŞ tarafından Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde yayımlanan Sanatta Yeterlilik Tez çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3267-1058>, okanboydas@cumhuriyet.edu.tr

*** Arş. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Mimarlık Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Heykel Bölümü, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6821-752X>, merveduydu@cumhuriyet.edu.tr

The aim of this study is to raise awareness on the relationship between the concepts of Esoterism and Supersensory Observation and approach the origin of the concept of esoterism from a different perspective.

Keywords: Rudolf Steiner, Esotericism, Sensory Observation.

Giriş

Temel amacı İnsan-ı Kamil'e ulaşmak olan kurallar bütünü olarak tanımlanabilecek olan ezoterizm kavramının kökeni Yunanca'daki eiso sıfatına dayanmaktadır. Eiso sıfatı içsel, gizli-içine, içeri doğru anlamını da içerisine alan esoterikos kökünden gelen bir sıfattır (Tokdemir, 2013,13). Fransızcaya esoterisme olarak giren *ezoterizm* kavramı yukarıdaki anlamıyla ilk defa 1828 yılında Jacques Matter tarafından kullanılmıştır (Matter, 1828,83).

Ezoterik bilginin hedefinin insan ve insanın kişiselliği olduğu söylenebilir. İnsanın kendi kişisel deneyimleri sayesinde öğrendiği bilgiler ve Tanrı ile olan ilişkisi ezoterik bilginin temel konuları arasında yer almıştır. Ezoterizmin temel amacını, hayata dair temel soruların cevaplarının bulunması olarak tanımlayan Gener, bu soruların cevabının ise yine insanın içsel dünyasında olduğunu ileri sürer (<http://url.ac/kkjv3>).

Algan ise, ezoterik disiplinler içerisinde *dünya* kavramını, nesnellik ve zihin kavramlarının birlikte oluşturduğu örüntüye değinerek şu şekilde açıklar: dünya, kişinin nesnel dünya ile bunların kendi zihnindeki yansımalarını, bu yansımalar arasında kurduğu ilişkileri ve kişinin geçmişte kazandığı tecrübeleri de içsel bir yolla birleştirerek oluşturduğu yeni anlamlandırma biçimi olarak açıklanabilir (Algan, 2006,128-129).

Bu bağlamda ezoterizmin anlaşılmasına yardımcı olacak çeşitli yöntem bilim önerilerinin karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu önerilerden ilki, Antonine Faivre'nin önermesidir. Bu önermeyi Faivre ve Voss, *Batı Ezoterizmi ve Dinler Bilimi* başlıklı çalışmalarında şöyle açıklar;

Ezoterizm, altı temel özelliği içinde barındıran bir düşünce biçimi olarak kabul edilebilir. Bu altı özellikten dördü içkin kabul edilir. İncelemeye tabi olan materyalin ezoterizme ait olarak sınıflandırılması için, bu dördünün var olması gerekir. Bunlar, doğaları gereği birbirine bağlı özelliklerdir. Fakat yöntembilimsel nedenlerden dolayı ayırt edilmeleri önemlidir. Öteki ikisi göreceli kabul edilir; çünkü çoğu kez öteki dört öğeyle birlikte görülmelerine karşın, tanım yönünden vazgeçilemez olmadıklarından esas öğe sayılmazlar (Faivre-Karen-Voss, 2006,153-154).

Bu açıklamada sözü edilen öğeler; benzerlik, canlı doğa, imgelem ve meditasyonlar, dönüştürme eylemi, ahenk praksi ve iletimdir. Benzerlik özelliğini, *evrensel birbirine bağımlılık ilkesi* olarak değerlendiren Faivre, evrende var olan her şeyin bir bütünün parçası olduğunu ve bu parçaların özelliklerinin bir birine benzediği

savını ortaya koyar. Benzerlik özelliğinden sonra *canlı doğa* özelliğine değinen Faivre, doğanın herşeyi bağlayıcı özelliğe sahip olduğunu ve bu durumun ezoterizm içerisindeki önemini vurgular. Üçüncü özellik ise, imgelem ve meditasyonlar özelliğidir ki, Faivre burada meditasyon ve imgelem kavramlarının bir birinden ayıramayacağını, hatta bir bütün olduğunu vurgular. Ona göre, bu özellik simgelerin ve imgelerin kullanımına izin veren bir imgelem şeklidir. Bu özelliklere ek olarak, Faivre'nin geliştirdiği yöntembilim önermesinde yer verdiği dördüncüsü özellik ise, dönüştürmedir. Faivre'ye göre göreceli olarak kabul edilen diğer iki özellik ise, ahenk praksi ve iletimdir (Faivre, 2006,153-154).

İkinci yöntembilim önermesi olarak, Refik Algan'ın *Ezoterizme Genel Bir Bakış* başlıklı çalışmasında yer verdiği görüşü ileri sürülebilir. İnsan içsel olarak giderilmesi gereken iki önemli sorun ile karşı karşıyadır. Bu sorunlardan ilki, bilimsellikten farklı olarak, insanın dünyayı algılama ve bu algılama sürecinde dünya ile nasıl bir ilişki içerisine girdiği ile ilgilidir. İnsanın kendi bireyselliği ile ilgili bu ilk görüşü Algan, şöyle açıklar:

İnsanın çevresi ile etkileşim kurduğu süre içerisinde, çevresinde gerçekleşen olayları yorumlama ve yargılama biçiminin nasıl olduğu ile ilgili bir durumdur. Algılama biçimi salt görüntü ya da olduğu gibi kabullenmenin dışında kişinin özgünlüğüyle alakalı bir durum olduğu için, bu durumda nesne sıradan bir eşya olarak algılanmaz. İkinci sorun ise, insanın içinde bulunduğu dönem ve algılama düzleminin yetersizliği yüzünden, sınırlı bilgilere sahip olduğu, bu bilgilerin gelişmesi için kişinin fazladan çalışması ve algılarını açma yönünde kendini geliştirmesi gerektiği düşüncesidir (Algan, 2006, 134).

Bu sorunlarının çözümlerine İslam tasavvufunda üç değişik bilgi biçiminin anlaşılmasıyla ulaşılabilir. Bunlar, *duyarak bilmek, görerek bilmek, olarak bilmektir*. Bu düşüncelerle birlikte, ezoterizm pratik anlamda değerlendirildiğinde söz konusu bilgi esas olarak ruhsal -spirituel-, okült ve bazen de majik bilgidir. Ezoterizmde söz konusu olan asıl şey ise, bilgiyi içeren bu öğretilerin, özünde sadece ruhsal gelişim amacıyla kullanıldıkları gerçeğidir (Kahraman, 2011,10). Ezoterik kavramı başka bir ifade ile bir doktrin içinde barındırdığı gizli içerik olarak da ifade edilebilir. Bu özellik nedeniyle *gizli sırlar öğretileri* olarak Türkçe'ye de çevrilebilen ezoterik öğretiler, hem gizliliği hem de ruhsal gelişmeyi bir arada içeren kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapısalcı bir yaklaşımla araştırmanın temel kavramları arasında yer alan ezoterizmin ana unsurlarından biri olan *tin* kavramına değinmek önemlidir. Kişi ve evren üzerinden tin kavramını açıklamaya çalışan Kahraman, Yeni Platonculuğun kurucusu Plotinus'ten yola çıkarak tin ve ruh ilişkisini şu şekilde açıklar:

Plotinus ve diğer düşünürlerin referans tümcelerinden biri olan *tin*, kendi bağlamında öne çıkarılıp, özellikle üzerinde durulması gereken tümcelerden biridir. Ezoterizm ve sanatta sürekli vurgulanan tinselliğe, öncelikle tin ve ruh arasındaki ayrımla değindiğimizde; tin daha genel bir terimdir kişi ile evren arasındaki ilişkiyi belirtir; oysa ruh bu ilişkiyi yaşamakta olan kişiyi belirten daha benliğe yönelik bir terimdir. Bir anlamda ruh bize tinden daha yakındır. Dolayısıyla ruhu, benliğin aldığı tinsel form olarak tanımlayabiliriz (Kahraman, 2011,19).

Gener, bu duruma ezoterizm ve insan üzerinden değinip, ezoterizmin öznesinin insan olduğu vurgusunda bulunarak ezoterizmin amacının hayatın nedenlerine dair

temel soruları cevaplandırmanın yolunu açmak olduğunu belirtir. Gener burada ezoterizm ve insan arasındaki vazgeçilmez bağa dikkat çeker. Her zaman bilinmeze, bilinmeyene doğru bir eğilimi olan insanın, içsel olarak kendi içerisindeki bilinmeyene doğru bir merakını imler. Ezoterizm içerisinde yer alan bilinmeze ulaşmanın ruhsal bir yolculukla mümkün olabileceği söylemek doğru bir bakış açısı olabilir. Bu yolculuğun amacı Steiner'a göre *yüce alemlerin sezgisine* ulaşmaktır. Steiner'in yüce alemlerin sezgisine ulaşmak olarak tanımladığı ve üç aşamayla gruplandırıldığı bu yolculukta üçüncü aşama ruhsal ve tinsel derinliğe ulaşma -die einweihung- aşamasıdır. Eroğlu, bu aşamayı yüce alemlerin sezgisine ulaşmada en uygun nokta olarak görür (Eroğlu, 2017,33).

Rudolf Steiner'in Duyuüstü Gözlem Önermesi

Burada araştırmanın temel konusu olan Rudolf Steiner'in *Gizli Bilim* isimli kitabında *duyuüstü gözlem* olarak tanımladığı önermeye değinmek önemlidir. Steiner'e göre, insanda gözle görülen ve görülmeyenler kesin bir çizgi ile ayrılmalıdır. Steiner, temelde dört toplamda yedi örgene ayırdığı -fiziksel beden, eter beden, astral beden, ben, tin benlik, yaşam tını, tin insanı- önermesinde insanda var olanlar ve olmayanları açık bir şekilde açıklar. Bu önermeye göre; insanın fiziksel olarak dünyada kapladığı ilk bölüm *fiziksel bedendir*. Steiner, insanın fiziksel bedenini madenlerle özdeş tutar. Çünkü zamanı geldiğinde beden fiziksel yaşamı bittiğinde çürüyecek ve topraktaki madenlere dönüşecektir. İkinci örgen *eter beden* dir. Steiner, eter bedeni şu şekilde tanımlar; "... ölümden sonra bu biçim yavaş yavaş yok olur ve fiziksel beden, madensel dünyanın bir bölümüne dönüşür. Duyuüstü gözlem, yaşam sırasında fiziksel özdek ve güçlerin çözülüp ayrılmasını engelleyen şeyi, insanın özvarlığının bağımsız bir örgeni olarak ayırt eder. Bu bağımsız örgene *eter beden* ya da *yaşam bedeni* denir". Steiner'in bu tanımlamasına bağlı kalınarak eter bedeni, fiziksel bedenin yok olma aşamasında ortaya çıkan ruh olarak tanımlamak mümkündür. Bu tanımlamadan sonra fiziksel beden ve eter beden arasındaki ilişkiye, yine fiziksel beden ile ruh arasındaki ilişki üzerinden değinir;

Eter bedenin fiziksel bedene her tarafından nüfuz ettiği ve onun bir çeşit mimarı olduğunu söylemek yeterli olabilir. Tüm organlar, biçimlerini eter bedenin akım ve devinimleri sonucu korurlar. Fiziksel kalbin temelinde bir *eter kalp*, fiziksel beynin temelinde bir *eter beyin* vardır. Bu, tüm organlar için geçerlidir. Eter beden de, fiziksel beden gibi bölümlere ayrılır. Ama bu ayrım daha karmaşıktır ve fiziksel bedenin bazı bölümlerinin birbirinden bağımsız olmasına karşın, eter bedende tüm bölümler sürekli ve canlı bir ilişki içinde birbirlerine akarlar(Steiner, 2003,34-37).

Steiner'in önermesinde üçüncü olarak yer verdiği örgen ise *astral bedendir*. Steiner, uyku esnasında ortaya çıktığını öne sürdüğü astral bedenin, uyku ile arasındaki ilişkisini şu şekilde açıklar;

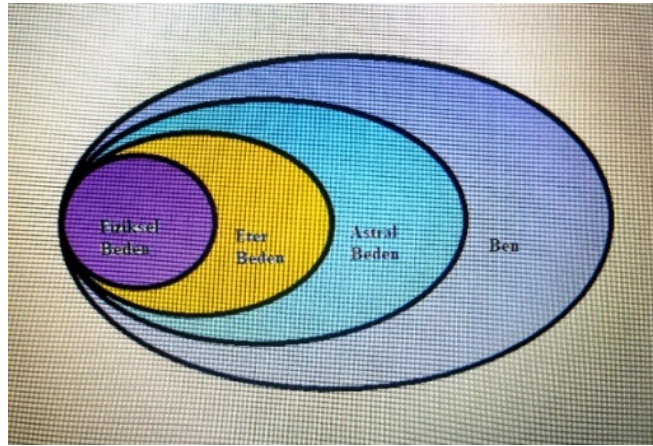
Eter bedenden sonra insan özvarlığının daha yüksek bir örgenine yönelir... burda bir imge oluşabilmesi için *uykuya* değinmek gereklidir. Gözle görülür gerçeklik için insanın tüm etkinliği uyanık olduğu sıradadır. Bunun gerçekleşebilmesi içinse, tükenen güçlerin uyku yoluyla hep yeniden tazelenmesi gerekir. Uyku sırasında eylem ya da düşünme yoktur. Her türlü acı ya da zevk, biliçaltına gömülüdür. İnsan bilinçsiz uykudan, gizemli bir kuyunun suyunu içmişçesine, bilinçli güçlerle uyanır. Uykuyla birlikte karanlık derinliklere dalan, uyanınca geri dönen hep aynı bilinçtir. Yaşamı,

bilinçsiz uykudan her gün yeniden uyandıran şey, duyuüstü kavrayış için, insanın özvarlığının üçüncü örgenidir. Buna *astral beden* adı verilir. Fiziksel bedendeki özdekle güçleri, biçimlerini korumak için nasıl eter bedene ihtiyaç duyarlarsa, eter bedenin güçleri de kendilerini bilinç ışığıyla aydınlatmak için astral bedene ihtiyaç duyarlar. Kendi haline bırakılan bir eter beden sürekli uyku halinde olması gerekirdi. Şöyle de söylenebilir: Eter beden fiziksel bedene salt bitkisel bir yaşam sağlayabilirdi (Steiner, 2003,37).

Dördüncü örgen *ben* örgenidir. Steiner, ben örgenini astral beden ile birlikte ele alarak insanın tutku ve isteklerinin kaynağına odaklanarak şu açıklamalarda bulunur:

İnsanın bazı tutku ve isteklerinin oluşması için bedeninin ne içinde ne de dışındaki zorunluluklar yeterlidir. Bu alana giren her şeyin belirli bir kaynağı olmalıdır. Bu kaynak duyuüstü bilimin bakış açısıyla *ben* inde görülebilir. Bu nedenle de ben'in insan özvarlığının dördüncü örgeni olduğu söylenebilir. Astral beden kendini bırakırsa, zevk ve acı, açlık ve susuzluk duyar. Ama hiçbir zaman tüm bu şeylerde kalıcı bir yön olduğunu duymaz. Burada *ben* olarak adlandırılan, kalıcılığın kendisi değil, kalıcılığı duyabilen örgendir(Steiner, 2003,38-39).

Steiner'in duyuüstü gözlem önermesi

Steiner, yukarıda sözü edilen dört örgene ek olarak duyuüstü gözlemin içerisine, tin benlik, yaşam tini, tin insanı örgenlerini de dahil eder. Steiner, temelinde ruh ve insan kavramı yer alan duyuüstü gözlemin insanın aydınlanması yolunda ne kadar önemli olduğunu vurgulamaya çalışır. Bu bağlamlar doğrultusunda ezoterizm olgusunda mistik ve metafizik dünya görünümünün ilgileri ortaya çıktığı söylenebilir. Steiner, bu konuyu şu şekilde özetler;

Gizli bilime göre insan, çeşitli örgenlerden oluşan bir varlıktır. Bedensel örgenler: fiziksel beden, eter beden, astral beden, ruhsal örgenler: Duyum ruhu, anlak ruhu ve bilinç ruhudur. Ben, ruhu aydınlatır. Tinsel örgenlerse: tin benlik, yaşam tini ve tin insanıdır... duyum ruhu ve astral beden birbirine sıkıca bağlıdır ve bir bakıma bir bütün oluşturur. Bilinç ruhu ve tin benlikte buna benzer bir bütündür. Çünkü tinin ışığı bilinç ruhunda yanar ve insanın diğer örgenlerini oradan aydınlatır(Steiner, 2006,49).

Sonuç

Temel amacı İnsan-I Kamile ulaşmak olan ezoterizm kavramını, daha özelde kişinin kendisi tarafından özümsemesi gereken kuralların varlığına bağlamak doğru bir yaklaşımdır. Bu bağlamda ezoterik kuralların daha detaylı incelenmesi ve bu kuralların diğer bilim dalları ile ilgilerinin araştırılması önemlidir. Bu yaklaşımlardan biri olan Rudolf Steiner'in duyuüstü gözlem önermesi ezoterizmin içinde barındırdığı İnsan-ı Kamil kavramının farklı bir açılımı niteliğindedir. Buna bağlı olarak Rudolf Steiner'in bu önermesinin içine dahil ettiği yedi örgeğin, ezoterizmin içindeki örgeğin ile arasındaki bağlantı yeni bir araştırmanın konusu olabilir. Tüm bunlarla beraber ülkemizdeki ezoterizm ve ezoterizmin beslendiği kaynaklar ile ilgili akademik çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı açıktır. Sonuç olarak gelişmiş Avrupa ve Doğu ülkelerinde bu konu üzerinde yoğun araştırmalar yapılmakta iken, ülkemizde bu konunun akademik anlamda yeterince araştırılmaması büyük eksikliklerdir. Ülkemizde de bu konunun yakından takip edilmesinin gerekliliği kesin bir gerçektir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Ahmet (2008). *Ezoterik Öğretiler*. İstanbul: Drahma Yayınları.
- Algan, R. (2006). Ezoterizme Genel Bir Bakış. *Cotigo Dergisi*, Sayı 46.
- Boydaş, Okan (2017). Ezoterizm, Mu Uygarlığı ve Mu Kozmogonik Diyagramı. *Asya Studies Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:1, s.59-65.
- Eroğlu, Özkan (2017). *Sanatta Tinselliğin Özü*. İstanbul: Tekhne Yayınları.
- Faivre, Antoine (1994). *Access to Western Esotericism*. ed. David Appelbaum. Albany.
- Faivre, A. Voss ve Karen-Claire (2006). Batı Ezoterizmi ve Dinler Bilimi. *Cogito*, Sayı:46, İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Gener,C.(1994). *Ezoterik-Batını Doktrinler Tarihi*. Ankara: Gece Yayınları.
- Guenon, Rene (2003). *İnisyasyona Toplu Bakışlar I*. Ankara:Hece Yayınları.
- Kahraman, Jale (2011). *Resim Sanatının Ezoterik Boyutları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Matter, J. (1828). *Histoire critique du gnosticisme et de son influence*. Paris: Levrault.
- Tokdemir, İdil (2013). *Günümüz Sanatında Mistik Etkileşimler ve içseli Bulma*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Stainer, Rudolf (2006). *Gizli Bilim*. İstanbul: Omega Yayınları.
- Werner, H. (2005). *Ezoterik Sözlük*. İstanbul: Omega Yayınları.
- Zinser, H. (2011). *Ezoterizme Giriş*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.